

Vydává ministerstvo financí České republiky ve spolupráci s Českou národní bankou ve vydavatelství *Economia*, a. s., Praha

© ministerstvo financí ČR

Adresa redakce: Vinohradská 49,
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018 nebo 2110, linka 361

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

OBSAH

- Rudolf OLŠOVSKÝ: Vývoj platební bilance v ČSFR v r. 1992 233
 Josef MERVART: Zahraniční úvěry v naší ekonomice 240
 Dagmar HANZLOVÁ: Ocenění startovních podmínek zprivatizovaných podniků ve zpracovatelském průmyslu ČR (1. část) 251
 Jan EISLER: K problematice tržní transformace dopravy 260

Finance a úvěr v zahraničí

- Ivan ŠUJAN: Výhled vývoje slovenské ekonomiky pro období 1993—97 266

Uprostřed čísla:

R. A. MUSGRAVE—P. B. MUSGRAVEOVÁ: **Veřejné finance v teorii a praxi** (10. část): ss. 301—320

Všechny bibliografické údaje včetně údajů o **autorských právech** jsou uvedeny u prvního pokračování v č. 9/92 tohoto časopisu.

Publikováno po dohodě s vydavatelstvím McGraw-Hill, Inc.

Publishers: Ministry of Finance of the Czech Republic in Cooperation with Czech National Bank in Publishing House *Economia*, Prague

© Ministry of Finance of the Czech Republic

Editor's Office: Vinohradská 49,
120 74 Prague 2,
Czech Republic

Editor in Chief: Ivan Kočárník

CONTENTS

- Rudolf OLŠOVSKÝ: Balance of Payments Development in CSFR in 1992 233
 Josef MERVART: Foreign Credit in Czechoslovakia and in the Czech Republic 240
 Dagmar HANZLOVÁ: Appreciation of the Starting Conditions of the Privatised Enterprises in the Manufacturing Industry of the Czech Republic (1st Part) 251
 Jan EISLER: Problems of the Transport Market Transformation 260

Finance and Credit Abroad

- Ivan ŠUJAN: Outlook of the Slovak Economy Development for the Period 1993—1997 266

In the middle of this issue:

R. A. MUSGRAVE—P. B. MUSGRAVE: **Public Finance in Theory and Practice** (Part X): pp. 301—320

You can find all bibliographical data including **particulars on copyright** in part I of this series in No 9/92 of this journal.

Published by arrangement with McGraw-Hill, Inc.

Redakční rada: dr. Ivan Angelis, doc. ing. Aleš Buliř, MSc., CSc., ing. Petr Dvořák, ing. Miroslav Hrnčíř, DrSc., doc. ing. Kamil Janáček, CSc., ing. Miroslav Kerouš, ing. Ivan Kočárník, CSc., ing. Václav Kupka, CSc., ing. Tomáš Ježek, CSc., ing. Jiří Pospíšil, CSc., Vladimír Rudlovčák, CSc., ing. Pavel Štěpánek, CSc., prof. Jan Švejnar, ing. Jan Vít, prof. ing. Karol Vlachynský, CSc.

The foreign loan usage followed three main directions:

- the support of balance of payments and of needed structural changes. In this area it was IMF, EC, and G-24 that provided loans under favourable terms. Part of these loans had a form of free of charge aid;
- financing of particular capital formation projects. It was done either directly or channelled through domestic banks. This way is used by the WB, EBRD, EIB, and EXIM. Finances provided within PHARE have the same nature.
- additional loans for entrepreneurs provided by foreign banks.

This article describes these three directions of foreign loans. An appraisal of their influence and impacts on monetary aggregates M and exchange rate is given here, too.

DT: 338.45: 658.15 (437)

Ocenění startovních podmínek zprivatizovaných podniků ve zpracovatelském průmyslu ČR

1. část

Dagmar HANZLOVÁ*

Úvod

Představa, že stačí, aby stát „kultivoval trh“, pečoval o stabilitu měny a před sociálním neklidem se pojistil rozprostřením záchytné sociální sítě, vychází z glorifikace volné hry tržních sil. Tento přístup ignoruje zkušenosti, jež se v tržních ekonomikách nakumulovaly za několik desítek uplynulých let, a odmítá připustit, že snahy o uplatnění určitých forem státních zásahů jsou motivovány právě touto historickou zkušeností. Přitom je zřejmé, že schopnost adaptace průmyslových podniků v ekonomikách procházejících transformací je podstatně nižší než u jejich konkurentů ve vyspělých zemích. Spoléhání se na všemocný trh může v těchto podmínkách snadno vyústit do situace, kdy kapacita záchytné sociální sítě bude záhy zcela nepostačující.

Obečně není sporu o tom, že proces reindustrializace ekonomiky je vysoce investičně náročnou operací. Zdá se však, že vládní hospodářská politika zatím dostatečně nedocenila hloubku obtíží, s nimiž se budou potýkat postupně privatizované průmyslové podniky usilující o modernizaci svého nezřídka muzeálního strojírenského parku.

Prvá část této studie vychází z charakteristiky rozsahu technologické zaostalosti zpracovatelského průmyslu ČR, která výrazně limituje konkurenceschopnost domácích výrobců, a to jak z hlediska výše výrobních nákladů, tak i co se týče kvality a celkové technické vyspělosti jejich produkce. Zužující se vnitřní trh, ne-

---

* Ing. Dagmar Hanzlová, CSc., dlouholetá pracovníce Ekonomického ústavu ČSAV, nyní výkonná ředitelka Česko-holandské investiční společnosti, s. s. r. o., Praha

Redakce příspěvek obdržela 8. 3. 1993.

schopnost prosadit se podstatnějším způsobem na zahraničních trzích a relativně vysoké daňové zatížení pak spolu s obtížně dostupnými externími zdroji vytvářejí „antimodernizační“ bariéru.

1. Rozsah technické zastaralosti výrobních kapacit podniků zpracovatelského průmyslu ČR

1.1. Kvalita strojového vybavení

Kvalitní strojové vybavení, inovace výrobků¹ a marketing dnes vytvářejí základní podmínky konkurenceschopnosti průmyslové produkce. Zvyšující se tlak morálního opotřebení výrobní techniky signalizují ve vyspělých ekonomikách vysoké podíly obnovovacích investic směřovaných do strojů a zařízení. Díky této investiční strategii se již na počátku sedmdesátých let snížila průměrná doba obratu strojů ve zpracovatelském průmyslu, např. ve Francii na 16 let a v SRN dokonce na 11 let. V rozporu s tímto obecným trendem se, jak známo, intenzita obnovy v českém zpracovatelském průmyslu permanentně snižovala. V osmdesátých letech začala klesat také intenzita investování. V roce 1986 tvořil podíl obnovných strojů a zařízení (v průměru za celý zpracovatelský průmysl ČR) zcela bezprecedentních 1,24 %, v následujícím roce 1,34 % a v roce 1989 1,37 % (tabulka č. 1).

TABULKA č. 1 Vývoj kvalitativních ukazatelů reprodukce strojů a zařízení ve zpracovatelském průmyslu ČR v %

koeficient intenzity	1961–1965	1966–1970	1971–1975	1976–1980	1981–1985	1986–1990
<i>investování</i>						
zpracovatelský průmysl	7,69	6,96	7,93	7,53	6,93	6,45
chemický průmysl	6,55	6,85	10,69	5,71	6,16	4,83
strojírenství a elektrotechnika	8,45	6,53	7,17	7,86	6,75	8,12
<i>obnovy</i>						
zpracovatelský průmysl	2,53	2,57	1,67	1,52	1,44	1,40
chemický průmysl	1,15	1,77	1,16	0,80	0,78	0,99
strojírenství a elektrotechnika	1,10	2,05	1,04	1,10	1,11	1,16

poznámky: — zpracovatelský průmysl = průmysl celkem bez odvětví průmyslu paliv a energetického průmyslu
 — Pro potřeby modelových propočtů se předpokládá, že přírůstek stavu základních prostředků je roven čistým investicím, jež spolu s obnovovacími investicemi (vyjádřenými výši likvidace) tvoří hrubé investice.
 — Koeficienty intenzity investování a obnovy jsou vyjádřeny podíly hrubých a obnovovacích investic (likvidací) na celkovém fyzickém objemu strojů a zařízení.

V letech 1981 až 1987, kdy v SRN probíhala investiční činnost s utlumenou intenzitou a obnovovací investice představovaly polovinu celkových soukromých investic do zpracovatelského průmyslu, dosahoval v ČR podíl obnovovacích in-

¹ Podle výsledků průzkumu ústavu IFO-Institut für Wirtschaftsforschung v Mnichově je v německém průmyslu vydáváno více zdrojů na realizaci výrobních inovací než na investice do výroby [Frankfurter Allgemeine Zeitung 1985]. Roste také objem výdajů na tzv. nehmotné investice, tj. zejména vědu a výzkum. Pro úspěch podniku je nezbytné, aby zhruba 10 % jeho pracovníků bylo zapojeno právě ve výzkumu a vývoji [Liouville 1988].

vestic na celkových průmyslových investicích pouze zhruba 13 %. V důsledku této „investiční strategie“ tvořily strojový park českého průmyslu ze 75 % stroje na úrovni mechanizace a nejnižšího stupně automatizace (statistické šetření z roku 1987). V té době již ve vyspělých zemích doznívala vlna modernizace podnícená energetickou krizí sedmdesátých let (*tabulka č. 2*).

TABULKA č. 2 Průměrná doba obratu strojů a zařízení ve zpracovatelském průmyslu ČR a jejich průměrné stáří v rocích

	průměrná doba obratu		průměrné stáří 1990
	1985	1990	
zpracovatelský průmysl	25	26	10,0
chemický průmysl	30	31	11,2
odvětví strojírenství a elektrotechniky	27	29	10,3

poznámka: Propočty v tabulce uvedených kvalitativních charakteristik reprodukce základních prostředků jsou podhodnoceny, neboť údaje o ročních stavech základních prostředků ve stálých cenách (jak je vykazuje statistika) nejsou zcela očištěny od inflačního cenového vývoje, a to zejména v období po roce 1975. Reálná délka průměrné doby obratu a průměrného stáří je tudíž ještě vyšší.

V důsledku nízké a neustále se snižující obnovy dosáhl v roce 1990 průměrný věk likvidovaných strojů (tj. průměrná doba obratu) 26 let. Prohlubování technologické propasti mezi českým zpracovatelským průmyslem a průmyslem vyspělých zemí pokračovalo i po roce 1990 (*tabulka č. 3*). V roce 1991 se podíl strojů a zařízení na celkových investicích snížil oproti roku 1990 o 2,1 bodu a byl nejnižší od roku 1987. K nejvýznamnějšímu poklesu došlo v lehkém a elektrotechnickém průmyslu a ve všeobecném strojírenství.

TABULKA č. 3 Vývoj struktury investic v průmyslu ČR

v %

	investace celkem = 100		index 1991/1990
	1990	1991	
investice celkem	—	—	69,5
v tom:			
modernizace	29,7	26,2	61,6
prostá obnova	16,1	13,4	58,0
rozšíření dosavadních kapacit	15,4	13,4	60,7
získání nových kapacit	38,8	47,0	84,3

pramen: Statistický bulletin ČSÚ, 1992, č. 4.

Z hlediska perspektivního rozvoje je velice negativním rysem skutečnost, že odvětví zpracovatelského průmyslu, jež by měla svou produkci zabezpečovat modernizací strojového parku a produkovat exportně konkurenceschopné výrobky či jejich komponenty (odvětví chemie, strojírenství a elektrotechniky), disponují nadprůměrně zastaralým strojovým vybavením. Jak je patrné z údajů prezentovaných v tabulce č. 2, průměrná doba obratu výrobních zařízení se ve strojírenství a elektrotechnice za posledních pět let dokonce o 2 roky prodloužila.

O zcela nedostatečné úrovni modernizace nepřímo vypovídají také údaje o dovozech strojů a zařízení. Jestliže se v padesátých letech import strojů a strojních

dílů v malých západoevropských ekonomikách podílel na celkovém dovozu cca 50 % a do konce osmdesátých let pak vzrostl na 80 % až 90 %, tvořil uvedený podíl v ČR v roce 1991 něco málo přes 30 % a v roce 1992 zhruba 34 %.

1.2. Technologická vyspělost ekonomiky jako kritérium její exportní schopnosti

Negativní účinky po léta vršené technologické bariéry, jež se projevují nedostatečnou konkurenceschopností výrobků s vyšším stupněm zpracování a výrobků náročných na vědu a výzkum, nemohla přirozeně překonat ani výrazná devalvace čs. koruny z roku 1990. Jak se dalo předem očekávat, toto měnové opatření stimulovalo především explozivní nárůst exportu produkce s minimálním stupněm zpracování a s nízkým stupněm technické vyspělosti (tabulka č. 4).

TABULKA č. 4 Vývoj exportu vybraných komodit řetězové indexy v %, z údajů v b. c.

	1988–1987	1989–1988	1990–1989	1991–1990	1. pol. 1992– 1. pol. 1991
dřevo surové či jednoduše zpracované	92,1	51,1	122,8	221,9	96,5
nerostná paliva a maziva	108,8	114,6	90,0	170,0	112,0
chemikálie a příbuzné materiály	124,8	91,1	116,0	193,2	86,1
hutní produkce	102,5	114,9	114,0	233,3	115,0
vápno, cement, stavební prefabrikáty	104,8	98,2	263,0	838,4	221,7
stroje a přepravní zařízení	100,0	98,1	95,1	116,3	72,8

pramen: Statistické informace ČSÚ, 1992, červenec.

TABULKA č. 5 Vývoj struktury exportu ČR za 1.—3. čtvrtletí roku 1991, 1992 v %

vybrané produkty	1.—3. čtvrtletí		
	podíly		index
	1991	1992	
potravinářské zboží	7,7	8,1	103,0
palivo, materiály, suroviny	10,7	12,6	114,3
stroje a přepravní zařízení	30,9	24,5	77,4
spotřební průmyslové zboží	27,3	33,1	118,3

pramen: Informace o základních trendech v české ekonomice za první 3 čtvrtletí 1992.

V exportu vyspělých ekonomik tvoří podíl strojů a dopravních zařízení na celkovém vývozu zhruba 46 %, podíl samotných strojů pak cca 40 %. V ČR se v roce 1991 podílely stroje a přepravní zařízení na celkovém exportu pouhými 30 %. V první polovině roku 1992, kdy se objem vývozu této komodity snížil oproti stejnému období minulého roku o více než jednu čtvrtinu, klesl její podíl na vývozu ČR na „symbolických“ 24 %. Objem tradičního strojírenského vývozu — textilních a kožedělných strojů — dosahoval v roce 1991 pouhých 57 % úrovně roku

1986. V 1. pololetí roku 1992 klesl — ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku — na pouhých 62,7 %. Nepřetržitě se snižující objem exportu strojů a přepravních zařízení se projevuje v klesajícím podílu této komodity na celkovém exportu ČR (*tabulka č. 5*).

Překonání technicko-ekonomické zaostalosti převážné části české průmyslové produkce bude bezesporu finančně i časově vysoce náročnou operací. Na její rychlosti však závisí reálná schopnost ČR integrovat se do ekonomiky západoevropské a světové. Není ostatně žádným tajemstvím, že ES nemá zájem přijímat země, jež nejsou schopny požadavku „plné integrace“ vyhovět.

2. Ocenění míry „tvrdoosti“ ekonomického prostředí v ČR

V rámci každého podniku jsou přijímána tři základní rozhodnutí: investiční rozhodnutí, finanční rozhodnutí a rozhodnutí o výplatě dividend. Ze všech těchto rozhodnutí se obecně za nejzávažnější považují rozhodnutí o investicích, neboť se týkají alokace kapitálu do projektů, jejichž výnosy budou připlývat v budoucnosti. Nejistota spojená s budoucími výnosy je, jak známo, přímo úměrná době návratnosti investice a rizikům, která ji provázejí. Proto i v rozvinutých tržních ekonomikách je podpora modernizačního úsilí podniků středem mimořádně intenzivního zájmu vlád.

Základní faktory, jež podmiňují inovační aktivitu a investiční chování, jsou v zásadě trojího druhu:

1. lidský faktor a jeho ochota podstupovat rizika; tato ochota je — i v důsledku odlišných národních tradic a kultury — u jednotlivců značně rozdílná;
2. tržní klima, které může sklon k investicím a modernizacím podněcovat buď prostřednictvím rostoucí koupěschopné poptávky, nebo pod tlakem silící konkurence;
3. finanční faktory, které ovlivňují investiční rozhodování prostřednictvím dostupnosti interních a externích zdrojů a s přihlédnutím k výši očekávaných budoucích výnosů.

Tato studie je zaměřena především na diskutování otázek patřících do zmíněné třetí skupině faktorů.

2.1. Vnitřní zdroje financování

2.1.1. Daňové zatížení

Míra dostupnosti vnitřních finančních zdrojů podniků je podmíněna zejména úspěšností podnikatelských aktivit a fiskální politikou státu. V průběhu šedesátých a sedmdesátých let lze v orientaci fiskální politiky vyspělých zemí vysledovat určitý obecný trend, který se projevuje v podpoře sklonu k investování, zejména prostřednictvím velmi vstřícné odpisové politiky. Zhruba od konce sedmdesátých let se podmínky odepisování začaly zpříšňovat a naopak došlo ke snižování daňového zatížení důchodu společností (*tabulka č. 6*). Snižování daňových sazeb bylo projevem příklonu vlád těchto zemí k větší míře liberalizace ekonomiky. V sousedním Rakousku, kde až do konce roku 1988 byla uzákoněna daň ze zisku společností ve výši 50 %, došlo od 1. 1. 1989 k jejímu náhlému zredukování o celých 20 bodů.

Snižování daní z důchodu společností, které se realizovalo z větší části v průběhu osmdesátých let, nebylo vyvoláno pouze snahou vlád vyspělých zemí podpořit

	USA	SRN	Velká Británie	Francie	Švýcarsko	Rakousko	Itálie
daň ze zisku společnosti	27,8	42,1	33,4	33,6	5,4	30,0	30,2
celkové daňové zatížení	46,0	70,4	37,9	53,6	27,5	—	46,4

pramen: OECD Economic Surveys 1989.

modernizaci a konkurenceschopnost domácích podnikatelů, ale zcela evidentně také přáním přilákat zahraniční investory. V této souvislosti se začalo dokonce hovořit o „fiskální konkurenci“. Zvýšení daně ze zisku v ČR pro přímé zahraniční investory od 1. 1. 1993 ze současných 40 % na obecně platných 45 % lze proto kvalifikovat jako opatření, jež nebude příliš podněcovat zájem zahraničních investorů investovat v ČR. To se týká zejména těch investorů, kteří se orientují na investice s delší dobou návratnosti, tedy na investice do průmyslu.

V ČR se od počátku roku 1991 uplatňovala u rozhodujících hospodářských subjektů zapsaných v podnikovém rejstříku (bez ohledu na formu vlastnictví) 55%ní daň ze zisku; podniky se zahraniční účastí byly zvýhodněny 40%ní sazbou. Od roku 1993 vstoupila v platnost snížená daňová sazba ze zisku ve výši 45 %, která se vztahuje i na podniky se zahraniční majetkovou účastí. I toto snížení je však jak z hlediska finanční situace podniků a jejich zdrojových potřeb, tak ve srovnání se zdaněním konkurenčních podniků ve vyspělých ekonomikách stále nedostatečné, jak naznačuje mezinárodní porovnání zdanění společností (viz tabulka č. 6).

Parametrická náročnost ekonomického prostředí, která determinuje podnikatelské aktivity dekapitalizovaných průmyslových podniků v ČR, by zřejmě ještě více vynikla, kdyby pro potřeby mezinárodní komparace daňového zatížení byly k dispozici vedle oficiálních daňových sazeb z důchodu společností také údaje o výši poskytovaných fiskálních výhod. Jak ukazuje příklad SRN, nemusejí daňové sazby ani zdaleka odrážet skutečnou výši fiskálních nákladů.² Určitou představu si však lze učinit na základě rostoucích podílů interních zdrojů financování (tabulka č. 7).

Kromě obecně proinvestičně orientované fiskální politiky požívají podniky ve vyspělých zemích také fiskální výhody uplatňované v rámci průmyslové politiky. Přes omezenou srovnatelnost údajů o rozpětí mezi daňovým zvýhodněním a normálním fiskálním režimem poskytují níže uvedená data nesporně zajímavou informaci. Odhaduje se, že fiskální výhody ve druhé polovině osmdesátých let tvořily v průměru za země ES téměř jednu třetinu celkové finanční pomoci státu. Rozsah těchto výhod se přirozeně liší podle jednotlivých zemí; např. v Dánsku a Španělsku neexistují vůbec, naopak v USA jsou fiskální výdaje státu ve prospěch průmyslových podniků zhruba třikrát významnější než samotné subvence [Revue Économique de l'OCDE 1990]. Proinvestiční orientaci hospodářské politiky zaměřenou obecně na posilování vlastních zdrojů podniků dokládá tabulka č. 7.

² Přes vyšší zdanění zisku v SRN (viz tabulka č. 6) existuje jen málo zemí, které poskytují podnikům takové možnosti v oblasti daňových úlev, jako je tomu právě zde. S ohledem na rizika provázející podnikání mohou např. podniky vytvářet zvláštní fondy, které lze zahrnovat do nákladů. Podle expertního odhadu činí reálné zdanění zisku v SRN zhruba 34 % plus minus 3 body [Problèmes économiques 1988, 2092].

země	období	
	1975—1980	1981—1985
Německo	68,3	81,1
Francie	47,3	38,6
Itálie	23,8	23,9
Velká Británie	52,6	55,9
Nizozemí	53,1	71,4
USA	57,2	68,1

pramen: [Viñals—Berges 1988]

2.1.2. Odpisová politika

Vedle zisku jsou dalším zdrojem interních finančních prostředků odpisy. V ČR je prozatím možné uplatňovat metodu urychleného odpisování soukromými podnikateli a podniky s podílem zahraniční majetkové účasti vyšším než 30 %. Odpisové sazby jsou (od roku 1991) zvýšeny u 61 % oborů strojních základních prostředků. Výše těchto sazeb byla stanovena jako maximální s tím, že organizace mohou použít podle potřeby i sazby nižší.

Podle zákona o daních z příjmu č. 286/92 Sb. měla být od 1. 1. 1993 poskytnuta všem ekonomickým subjektům rovněž možnost urychleného odpisování základních prostředků s tím, že v jeho průběhu nelze přejít na metodu lineárního odpisování a opačně. Na podzim 1992 však ministerstvo financí modifikovalo znění zákona v tom smyslu, že urychlené odpisování bude možné využít pouze u investic pořízených počínaje rokem 1993.

Zkušenosti z vyspělých ekonomik dokládají, že výhod urychleného odpisování mohou v podmínkách, kdy je výše cen produkce určována především působením konkurenčního tržního prostředí, využívat zejména ty podniky, jež dosahují vysokého zisku. Jim se náklady — zvýšené urychleným odpisováním — „vejdou do tržní ceny“, aniž by ohrozily žádoucí výši zisku. Za těchto podmínek se může rovněž projevit další pozitivní efekt urychleného odpisování, tj. tlak na co nejintenzivnější využívání výrobní techniky, který přispívá ke snížení jednotkových nákladů produkce.

Důvody pro změnu zákona č. 286/1992 Sb. ve smyslu omezeného využití urychleného odpisování mohly být tedy motivovány: a) obavou, že by uplatnění zmíněné metody snížilo objem odvodů ze zisku do státního rozpočtu; b) skutečností, že v ČR dosud neexistuje dostatečně rozvinutý konkurenční trh, který by bránil vzestupu cen vyvolanému zvýšením odpisových nákladů. Výrobci, požívající dosud monopolní výhody, by mohli za dané situace takovému pokušení snadno podlehnout. Jako pravděpodobnější se jeví důvod první, tj. okamžité naplnění příjmů státního rozpočtu. Lze ovšem předpokládat, že takto docílené naplnění státní pokladny (na úkor možné vyšší akumulace interních zdrojů v postupně privatizovaných podnicích) povede v budoucnu k dalšímu ztenčování rozpočtových zdrojů státu.

Tvorba odpisových prostředků v podnicích zpracovatelského průmyslu ČR je v důsledku dlouhodobě rostoucí průměrné doby obratu strojů a zařízení (způsobující zužování odpisové báze zvyšováním podílu strojů již zcela odepsaných) a lineárního odpisování velmi nízká. Zatímco se tedy v průmyslu ČR podílejí od-

pisů na tvorbě finančních zdrojů v průměru zhruba 11 %, např. v SRN se podíl odpisů pohybuje kolem 62 %.

Stupeň deformace odpisové báze lze doložit srovnáním skutečně naměřeného stupně průměrného hodnotového opotřebení aktivních základních prostředků s jejich teoretickou (modelovou) hodnotou. Při modelovém průběhu reprodukce základních prostředků, kdy je bezprostředně po uplynutí stanovené doby životnosti základní prostředek likvidován, nemůže ukazatel průměrného stupně hodnotového opotřebení překročit maximální možnou hranici 50 %. Tato hranice odpovídá stavu prosté reprodukce, kdy fyzický objem základních prostředků stagnuje. V podmínkách reálné ekonomiky by tedy výše průměrného stupně hodnotového opotřebení neměla v žádném případě uvedenou hodnotu překročit.

Růst průměrného stupně hodnotového opotřebení strojů a zařízení v průmyslu ČR nad uvedenou maximální hranici dokumentuje *tabulka č. 8*. Stagnace, eventuálně snížení průměrného stupně hodnotového opotřebení mezi roky 1989 a 1990, jež lze pozorovat u některých průmyslových odvětví, byly způsobeny v průměru rychlejším tempem růstu likvidací strojního zařízení, než činil nárůst celkových investic. Objem likvidací ve zpracovatelském průmyslu ČR se zvýšil v průměru o 14,1 %, zatímco hrubých dokončených investic pouze o 5,8 %.

TABULKA č. 8 Průměrný stupeň hodnotového opotřebení strojů a zařízení v průmyslu ČR a jeho vybraných odvětvích v %

	1985	1989	1990
průmysl celkem	56,4	58,3	58,8
v tom:			
hutnictví železa	59,6	62,0	62,0
chemický a gumárensko-osinkový průmysl	61,9	63,7	64,8
strojírenství	60,0	60,2	60,1
elektrotechnický a elektronický průmysl	56,4	52,1	53,8
průmysl stavebních hmot	60,5	64,7	64,5
dřevozpracující průmysl	59,2	64,4	63,1
průmysl papíru a celulózy	45,0	53,7	55,8
průmysl textilní	63,5	60,7	59,1
polygrafický průmysl	65,4	60,2	60,2
průmysl potravin a pochutin	56,4	56,8	56,1

pramen: interní materiály FSÚ

Odpisové zdroje jsou rovněž průběžně znehodnocovány inflací a — v souvislosti s nutnými dovozy progresivní techniky — také devalvací měny. K prudkému nárůstu velkoobchodních cen investičních statků došlo opětovně v roce 1991, v souvislosti s liberalizací cen (*tabulka č. 9*).

TABULKA č. 9 Vývoj velkoobchodních cen prací a investičních dodávek (VCIP) (1984 = 100)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1. pol. 1992
VCIP	100,1	99,7	100,0	98,4	102,2	150,5	164,1
z toho stroje	100,2	99,2	99,9	96,3	96,8	140,8	147,6

Zprivatizované průmyslové podniky se tak ocitají před obtížně řešitelným problémem, jak obnovit morálně a fyzicky znehodnocený strojový park, aniž by

byly k dispozici (alespoň v únosném rozsahu) zdroje zajišťující byt jen prostou reprodukcí. Za tohoto stavu je modernizace podniků příliš závislá na získání přiměřeně nákladných externích úvěrových zdrojů.

LITERATURA

LIJOUVILLE, J.: Quinze années d'adaptation dans la mécanique allemande. Problèmes économiques, 1988, č. 2092.

Problèmes économiques 1988, č. 2092, s. 2—13.

Revue économique de l'OCDE 1990.

VIÑALS, J.—BERGES, A.: Financial Innovation and Capital Formation. 1988, s. 194.

(Pozn.: Podrobnější seznam použité literatury bude uveden u 2. části příspěvku.)

SUMMARY

Appreciation of the Starting Conditions of the Privatised Enterprises in the Manufacturing Industry of the Czech Republic

— 1st Part

The purpose of this paper is to appreciate the starting conditions of the privatised enterprises in the Czech manufacturing industry. After finishing the first round of the voucher privatisation, new proprietors of the enterprises in the Czech manufacturing industry will obtain the very obsolete machinery and debts which will be only hardly compensated by irrecoverable claims. Owing to very small amounts of the replacement investments in the past and a low technological level of the machine investments generally, the average age of scrapped machines reaches over 26 years, their service lives are over 10 years and their technological level is entirely incomparable.

As a very negative fact there is necessary to stress the situation in the chemistry, machine industries and in the electrotechnics. The average length of live of scrapped machines in these branches reaches about 30 years. For example, in the machine industries over 75 % machines are at the technological level of the mechanisation and at the lowest level automation. No wonder that even the strong enough devaluation was able to support the competitiveness of the production of these branches in the world markets. The share of machines and transport equipments in the export of the Czech Republic fell to 24 % only, in the course of 1992.

In the first part of this paper there are compared possibilities of the formation of internal resources of the Czech enterprises and their competitors in developed countries, as well as the influence of the contemporary fiscal policy on the investment behaviour of enterprises.